

O dereito dos cidadáns a relacionarse electronicamente coa Administración pública en Venezuela

El derecho de los ciudadanos a relacionarse electrónicamente con la Administración pública en Venezuela

The right of citizens to interact with electronic government in Venezuelan

ALEJANDRO CANÓNICO SARABIA

Profesor nas universidades católicas Andrés Bello e do Táchira, e nas universidades Monteávila e de Margarita
Especialista en Dereito Administrativo e en Dereito Procesal
Membro do Foro Iberoamericano de Dereito Administrativo e da Asociación Internacional de Dereito Administrativo
Coordinador para Venezuela da Rede Iberoamericana de Contratación Pública
canonico1511@gmail.com

Recibido: 23/03/2015 | Aceptado: 22/04/2015

regap

ESTUDIOS E NOTAS

Resumo: *Este estudo trata sobre as diferentes normas supranacionais e locais que comezan a incorporar nas súas regulacións esquemas tecnolóxicos nas relacións que se presentan entre o Estado e o individuo, e isto trouxo como consecuencia que se poida recoñecer un novo dereito individual, referido á posibilidade certa de que as persoas poidan contar con vehículos informáticos e telemáticos para desenvolver as súas relacións coa Administración Pública, que complementen o exercicio dos dereitos fundamentais.*

Palabras clave: *Goberno electrónico, Dereito instrumental, TIC.*

Resumen: *Este estudio trata sobre las diferentes normas supranacionales y locales que comienzan a incorporar en sus regulaciones esquemas tecnológicos en las relaciones que se presentan entre el Estado y el individuo, y esto ha traído como consecuencia que se pueda reconocer un nuevo derecho individual, referido a la posibilidad cierta de que las personas puedan contar con vehículos informáticos y telemáticos para desarrollar sus relaciones con la Administración Pública, que complementen el ejercicio de los derechos fundamentales.*

Palabras clave: *Gobierno electrónico, Derecho Instrumental, TIC.*

Abstract: *This study discusses the different supranational and local regulations that begin to incorporate into their regulations technological schemes in the relations that exist between the state and the individual, and this has resulted that can recognize a new individual right, based on the some possibility that people can count on telematics and communication vehicles to develop its relations with the public administration, which complement the exercise of fundamental rights.*

Key words: *e-Government, Instrumental right, TIC.*

Índice: *1. Introducción. 2. O cumprimento dos principios que informan á Administración pública como premisa dunha boa administración. 2.1 O principio de eficacia. 2.2 A transparencia. 2.3 A simplificación nos trámites administrativos. 3. A Administración pública e a tecnoloxía da información e comunicación (TIC). 3.1 O dereito dos cidadáns a relación*

narse electronicamente coas administracións públicas. 3.2 Normas venezolanas vinculadas ao dereito dos cidadáns a relacionarse electronicamente coas administracións públicas. 3.2.1 A formulación constitucional. 3.2.2 As normas xerais da Administración pública. 3.2.3 As normas para a simplificación de trámites administrativos. 3.2.4 En materia de control fiscal e anticorrupción. 3.2.5 Os medios electrónicos nas contratacións públicas. 3.3 As Normas especiais sobre Administración electrónica. 4 A vixencia da Lei de Infogoberno venezolana. 4.1 Contido do Dereito dos cidadáns a relacionarse electronicamente coas Administracións públicas segundo a Lei de Infogoberno. 5. Consideracións finais. 6. Bibliografía

1 Introducción

No marco dun Estado social e democrático de Dereito e de Xustiza, o Estado debe xogar un papel protagónico para xerar os escenarios de desenvolvemento e progreso que lles permitan aos individuos cubrir as súas necesidades básicas e elevar a súa calidade de vida. Nesa mesma orde de razoamento, durante a IV Conferencia Iberoamericana de Ministros de Administración pública e Reforma do Estado celebrada en 2002 en Boca Chica, República Dominicana¹, proclamouse que “o Estado constitúe a máxima instancia de articulación de relacións sociais” e que, “desde a perspectiva da gobernabilidade, para o progreso económico e a redución da desigualdade, o Estado é fundamental para o logro de niveis crecentes de benestar económico”. Coa modulación propia de cada nación, e a súa visión particular, baseada na realidade social, económica e política de cada país.

E dentro dese Estado Social e Democrático de Dereito que postulan os nosos textos constitucionais iberoamericanos, eríxese a Administración pública, como o seu principal instrumento, precisamente para proporcionar as condicións necesarias para que a liberdade e a igualdade dos cidadáns e dos grupos en que se integran, sexan reais e efectivas e, sobre todo, para axudar a que os excluídos e desfavorecidos poidan acceder ao sistema.

Esta formulación teórica da noción finalista da Administración Pública debe necesariamente concretarse e materializarse en servizo eficiente aos cidadáns, para iso débese contar con persoas e estruturas orgánicas desburocratizadas, eficientes, éticas, capaces, profesionais, con emprego dos medios tecnolóxicos, articulados todos en función da vocación de servizo á colectividade, pero teendo como eixe concéntrico ao individuo. Sen perder a idea de que a xestión da Administración Pública non debe ser invasiva ao punto de suplir ou enervar a actividade particular, senón servir como sorte de plataforma para o despunte e o desenvolvemento da iniciativa privada, con regras de actuación claramente establecidas.

As premisas de eficacia e eficiencia deben acompañar permanentemente á Administración en función do principio de servizo ao interese xeral, como o pregoa a Carta Iberoamericana da Función Pública, rubricada en Santa Cruz de la Sierra, Bolivia, o 27 de xuño de 2003, promovida polo Centro Latinoamericano de Administración para o Desenvolvemento (CLAD)², a cal sinala no seu artigo primeiro a función esencial inherente á existencia mesma da Administración pública: “*garantir un manexo axeitado dos recursos humanos no marco dunha Administración pública profesional e eficaz, ao servizo do interese xeral*”. No mesmo sentido,

1 <http://old.clad.org/reunións-internacionais/eventos-realizados/iv-conferencia-iberoamericana-de-ministros-de> [consultada o 27 de setembro de 2014].

2 <http://old.clad.org/documentos/declaracións/cartaibero.pdf/view> [consultada o 28 de setembro de 2014].

o devandito precepto establece tamén a finalidade da propia Administración pública para: “*compatibilizar os obxectivos de eficacia e eficiencia cos requirimentos de igualdade, mérito e imparcialidade que son propios de administracións profesionais en contextos democráticos*”.

No que respecta ao texto constitucional venezolano, aínda cando non conceptualiza nin define teoricamente á Administración Pública, outórgalle un papel de primeira orde dentro do título relativo ao Poder Público e, sinálalle con determinación a súa finalidade, acompañándoa duns principios reitores que lle serven de fundamento e lexitimación, pero con sometemento pleno á lei e ao dereito (*principio de legalidade*); o artigo 141 constitucional —peza maxistral do constituínte venezolano— achega sen equívocos o carácter vicarial da Administración Pública ao manifestar que: “... *está ao servizo dos cidadáns e cidadás...*”; esa é precisamente a *ratio* de existencia da Administración Pública, servir con obxectividade aos intereses xerais³, e agora, máis claro aínda, a partir da constitucionalización expresada da devandita finalidade lexitimadora⁴.

A actuación eficaz das Administracións Públicas, na actualidade debe necesariamente asociarse co emprego dos medios tecnolóxicos. A intensa evolución das tecnoloxías da información e da comunicación, principalmente da Rede, nos últimos anos supuxo a xeneralización do seu emprego en todos os ámbitos da sociedade. A sociedade actual habituouse á utilización das novas tecnoloxías nas súas actividades cotiás, converténdose as mesmas en ferramentas indispensables para realizar case calquera actividade ordinaria. As Administracións públicas víronse obrigadas a adaptar a súa forma de relacionarse cos cidadáns, e progresivamente foron implementando un modelo alternativo para cumprir os seus fins, que podemos denominar: Administración pública electrónica.

Esta concepción de modelo de administración electrónica supuxo o nacemento dun novo dereito instrumental para as persoas, o Dereito dos cidadáns a relacionarse electronicamente coas administracións públicas, precisamente a partir da análise xurídica dos principios reitores da Administración electrónica e dos instrumentos necesarios para poder articular o novo modelo de administrar, pero sempre en función do servizo ao individuo, dentro do marco da noción de Boa Administración. En Venezuela producíronse tres leis importantes nesta materia que axudan a xerar a base legal desta relación signada polos novos tempos: A Lei de Mensaxes de datos, A Lei de Interoperabilidade, e recentemente, a Lei de Infogoberno, ás cales nos referiremos máis adiante.

2 O cumprimento dos principios que informan á Administración pública como premisa dunha boa administración

Como se deixara establecido no capítulo anterior, resulta de capital importancia, para a interpretación dos postulados fundamentais da Administración Pública, ter en conta os

3 GARCÍA DE ENTERRÍA, E. e FERNÁNDEZ, T.R. *Curso de Derecho Administrativo*. I, 1ª Edición, Buenos Aires, La Ley, 2006, p. 35.

4 Cfr. HERNÁNDEZ, J.I., *Introducción al concepto constitucional de Administración Pública en Venezuela*, Caracas, Editorial Jurídica Venezolana, 2011, p. 125, manifiesta que: “...*a Administración caracterízase por tres notas materiais ou substanciais: carácter vicarial; suxeición a principios superiores e subordinación plena á Lei e ao Dereito. Esta noción institucional de administración pon a énfase nunha actividade e non, como se sinalou entre nós, nun órgano. Sinxelamente, o artigo 141 constitucional, ao concibir a Administración Pública, non hixo referencia ao seu inserimento dentro dalgúns dos órganos do Poder Público, consagrando unha institución no recto sentido que a expresión ten*”.

principios que a informan⁵ e, que resultaron incorporados no texto constitucional, ao carón da conceptualización do Estado democrático e social de Dereito e de Xustiza. Os principios de honestidade, participación, celeridade, eficacia, transparencia, rendición de contas e responsabilidade no exercicio da función pública⁶, á par dos principios da obxectividade, neutralidade, integridade, adecuación, deben ser interiorizados e condicionar o actuar dos órganos do Poder Público en exercicio das actividades públicas administrativas, aquelas que se constitúen na acción, singular ou concreta, organizada, de xestión de servizos, entre outros. Todo isto supón que a Administración Pública, non só debe preservar o cumprimento do principio da legalidade obxectiva, senón que debe preocuparse por cumprir o seu labor estatal con eficacia subxectiva, en función da satisfacción efectiva dos intereses dos cidadáns.

No plano positivo, e antes da vixencia da Constitución venezolana actual (1999), o Dereito Administrativo venezolano nutrírse de principios con noción garantista, a propósito da Lei Orgánica de Procedementos Administrativos (LOPA)⁷, en cuxo texto se consagraron estes principios, como pode observarse no seu Título II relativo á Actividade administrativa, ao regular a eficacia, economía, eficiencia, celeridade, imparcialidade, unidade do expediente, uniformidade documental, racionalidade e información como norte da actuación da Administración Pública⁸.

Posteriormente dítase a Lei Orgánica da Administración Pública (LOAP)⁹, que vén ratificar o comentado postulado constitucional, reiterando o carácter vicarial da Administración Pública fronte aos cidadáns, ao manifestar que se atopa ao servizo das persoas, e a súa actuación estará dirixida á atención dos seus requirimentos e a satisfacción das súas necesidades, brindando especial atención ás necesidades de carácter social, (co cal comeza unha tendencia lexislativa nacional de privilexiar o colectivo sobre o individual), e remata definindo a obriga da Administración Pública de asegurar a todas as persoas a efectividade dos seus dereitos cando se vinculen entre si, tendo como norte a continua mellora dos procedementos, servizos e prestacións públicas (Arts. 3 e 5 LOAP). E no seu artigo 10, tamén se reafirman os principios fundamentais que xa sinalara a Constitución, pero agrégalle algunhas nocións máis¹⁰, para que non exista a menor dúbida do carácter vicarial da administración e a súa obriga de garantir os dereitos que —tanto a Constitución e a Lei— lles consagran aos cidadáns. A

5 Particularmente consideramos que o Dereito Administrativo tamén se atopa influenciado polos principios xerais do Dereito, xa que é a través deses que se pode interpretar e entender o corpo normativo que o rexe.

6 O citado artigo 141 da Constitución da República Bolivariana de Venezuela, establece que: “A Administración Pública está ao servizo dos cidadáns e cidadás e fundaméntase nos principios de honestidade, participación, celeridade, eficacia, eficiencia, transparencia, rendición de contas e responsabilidade no exercicio da función pública, con sometemento pleno á lei e ao dereito”.

7 Publicada na Gaceta Oficial núm. 2.818 Extraordinario, deo 1º de xullo de 1981, e aínda mantén a súa vixencia.

8 HERNÁNDEZ-MENDIBLE, V., “Los procedimientos administrativos en Venezuela”, (Coord. A. Canónico Sarabia), en *Visión Actual de los Procedimientos Administrativos*, Caracas, Editorial Jurídica Venezolana e CAJO, 2011, pp. 97-155, p. 117. Este autor indica que estes principios se atopaban orientados a simplificar os trámites administrativos, e serviron de fundamento para que se ditase os instrutivos e normas por parte do Goberno encamiñados a ese fin.

9 Cuxa última versión foi promulgada mediante Decreto Con Rango, Valor e Forza de Lei, publicada na Gaceta Oficial Extraordinaria núm. 6.147 do 17 de novembro de 2014.

10 “Artigo 10.- A actividade da Administración Pública desenvolverase con base nos principios de economía, celeridade, simplicidade, rendición de contas, eficacia, eficiencia, proporcionalidade, oportunidade, obxectividade, imparcialidade, participación, honestidade, accesibilidade, uniformidade, modernidade, transparencia, boa fe, paralelismo da forma e responsabilidade no exercicio da mesma, con sometemento pleno á lei e ao dereito, e con supresión das formalidades non esenciais. A simplificación dos trámites administrativos, así como a supresión dos que foren innecesarios será tarefa permanente dos órganos e entes da Administración Pública, de conformidade cos principios e normas que establece a lei correspondente”.

continuación só nos referiremos aos principios de eficacia, transparencia e simplificación, debido a que se conectan directamente co tema en estudo.

2.1 O principio de eficacia

As comentadas normas, incluíndo o postulado constitucional, son contestes en resaltar a importancia dos principios informadores, condicionantes da interpretación do corpo normativo que rexe a actividade da Administración. Porén, de todos os mencionados principios, e xa descendendo ao tema que nos ocupa neste traballo, debemos mencionar con especial énfase ao *principio de eficacia*, que atopa íntima correspondencia coa visión actual que apunta á boa administración, dentro da óptica á que debe inscribirse a Administración Pública. A eficacia supón o logro dos obxectivos, o cumprimento da finalidade dos procedementos administrativos. A actividade dos órganos e entes da Administración Pública perseguirá o cumprimento eficaz dos obxectivos e metas fixados nas normas, plans e compromisos de xestión, baixo a orientación das políticas e estratexias previamente establecidas¹¹. Entendendo como obxectivo principal da Administración Pública, o servizo ao cidadán, podemos dicir que a súa actividade é eficaz, cando cumpre con ese labor, isto é, cando satisfai as necesidades e aspiracións das persoas, lexitimándose no seu actuar, por efecto do cumprimento da súa finalidade, pero con estándares de calidade; non abonda con prestar servizos en xeral, tamén cómpre examinar as condicións en que se prestan estes servizos, os seus custos, a eficacia e a eficiencia da Administración¹².

Dentro do estudo dos procedementos administrativos o principio de eficacia, debe orientar ao logro do fin proposto, que debe estar en sintonía co interese xeral e do particular, e que debe prevalecer sobre os formalismos que non inciden na validez do procedemento nin diminúan as garantías dos cidadáns; por iso é que se determina que este principio agrupa, á súa vez, un conxunto de principios como o principio de instrumentalidade, o principio da economía procesal, o principio de informalismo, o principio *favor acti*, o principio *conservatio acti* ou da finalidade, o principio da presunción de legalidade, o principio *pro actione* e o principio da caducidade¹³.

2.2 A transparencia

Conxuntamente co principio de eficacia, o texto fundamental colocou o principio de transparencia, cuxa noción debe asimilarse á forma en que debe actuar a Administración Pública, con altos estándares de calidade en función da visibilidade do seu accionar e fins, e a preservación das garantías dos cidadáns; resulta pois moi sinxelo entender o principio de transparencia, que nace —como outros— alleo á rama xurídica, pero que se incorpora aos parámetros de actuación da Administración Pública, para asegurar criterios de control sobre

11 Ver Artigo 19 LOAP.

12 Véxase o noso traballo sobre: “La contratación pública por medios electrónicos”, (Coord. A. Canónico Sarabia), en *Temas Relevantes Sobre los Contratos, Servicios y Bienes Públicos*, Caracas, Editorial Jurídica Venezolana e CAJO, 2014, pp. 441-465, p. 443.

13 BREWER-CARÍAS, A., *Principios del procedimiento administrativo en América Latina*, Bogotá, Legis, 2003, p.44, este autor sostén que “...o principio da eficacia implica o principio da conservación, do saneamiento ou da convalidación dos actos administrativos, aos efectos de que os procedementos poidan acadar a súa finalidade. En consecuencia, o logro do fin proposto é o que sempre debe orientar o desenvolvemento do procedemento; fin que está vinculado tanto ao interese xeral, como ao interese da Administración e ao do administrado. O obxectivo do procedemento administrativo, en definitiva, é a satisfacción deses fins no menor tempo e co menor custo posible”.

a súa actuación. Se no plano metaxurídico, a transparencia é un fenómeno que permite o paso dos raios luminosos para observar con claridade determinados obxectos, no escenario do xurídico-público, o principio de transparencia ordénalle á Administración Pública actuar coa maior claridade posible, permitir a participación e observación do cidadán nos trámites que esta adiante, para posibilitarlle a súa intervención ou cando menos o seu control. A Administración en exercicio das súas atribucións, garante o principio de transparencia, se establece mecanismos axeitados para render contas, para manter informada ás persoas dos seus funcionarios e actividades en xeral¹⁴, xa que no plano individual e concreto, se se trata da substanciación dun procedemento administrativo en particular sobre unha persoa, o que debe garantírselle a ese suxeito é o debido proceso, con todas as súas implicacións. A aplicación efectiva do principio de transparencia está vinculada indisolublemente con outros principios como a rendición de contas, a boa fe, a publicidade e a simplicidade.

2.3 A simplificación nos trámites administrativos

Precisamente, en canto ao mencionado principio de simplicidade, tamén existe no país, unha norma que o desenvolve, a Lei de Simplificación de Trámites Administrativos (LSTA)¹⁵, dentro da cal novamente se reiteran os principios informadores da Administración Pública (Artigo 5), definindo como obxectivos xerais: *acompañar a transformación das institucións do Estado, na adaptación do ordenamento xurídico ás esixencias dunha nova orde organizacional pública, para optimizar e racionalizar as tramitacións que realizan as persoas ante a Administración Pública, aos fins de mellorar a súa eficacia, eficiencia, pertinencia, utilidade, para así acadar unha maior celeridade e funcionalidade nas actuacións da administración, reducir os gastos operativos, obter aforros orzamentarios, cubrir insuficiencias de carácter fiscal e mellorar as relacións da Administración Pública coas persoas*. Cabe destacar, que esta norma sinala de maneira categórica que os funcionarios públicos, ante todo, son servidores públicos e como tal a súa actividade debe estar dirixida a servir de forma eficiente ás persoas, procurando a plena satisfacción do interese colectivo¹⁶.

Porén, a implementación da política de simplificación de trámites no país non se levou a cabo como se concibiu na referida norma, pois de maneira contraria aumentou a esixencia de recadacións e requisitos na tramitación de asuntos ante a Administración; agora ben, de maneira curiosa o executivo nacional venezolano anunciou o martes 2 de setembro de 2014, en cadea de radio e televisión, a creación dunha *Autoridade Única Nacional de Trámites e Permisoloxía*, a cal: *“...terá dentro das súas tarefas, acabar co burocratismo e elevar a eficiencia do Estado nos procesos de simplificación de documentos”*. Non obstante, malia que a mensaxe sobre a preocupación do goberno ao amosar a súa intención de simplificar os trámites que realizan os cidadáns ante os órganos do Estado é alentador, pénsase que

14 Consecuente con esta formulación o artigo 9 da Lei Contra a Corrupción, publicada na Gaceta Oficial núm. 5.637 Extraordinario do 7 de abril de 2003, expresamente estableceu a obriga das autoridades de informar aos cidadáns sobre a utilización dos bens e o gasto dos recursos que integran o patrimonio público cuxa administración lles corresponde, por calquera medio impreso, audiovisual, informático ou calquera outro que dispoña o ente, incluíndo os medios electrónicos.

15 No ano 1986 o goberno nacional ditou o Instrutivo Sobre Simplificación e Información dos Procedementos Administrativos, posteriormente o Decreto Con Rango Valor e Forza de Lei de Simplificación de Trámites Administrativos no ano 1999, que logo foi reformado e publicado na Gaceta Oficial núm. 5.891 Extraordinario do 31 de xullo de 2008, e por último, o Decreto núm. 1.423, mediante o cal se dita o Decreto con Rango, Valor e Forza de Lei de Simplificación de Trámites Administrativos, publicado na Gaceta Oficial núm. 40.549 do 26 de novembro de 2014.

16 Ver Artigo 36 LSTA.

non era necesaria a creación dunha estrutura para tal fin, simplemente debeuse aplicar a norma que se atopaba vixente desde o ano 1999, a cal supoñía desde a súa xénese poñer en práctica programas de simplificación por parte de cada órgano do Poder Público, para así facilitarlle aos cidadáns as súas experiencias fronte ás oficinas públicas.

Tomando como base as anteriores manifestacións de principios, podemos concluir que a eficiencia, eficacia, a transparencia, a publicidade, a responsabilidade e a simplificación no actuar dos órganos do Poder Público, inscríbese dentro da noción de *boa administración*, en virtude de que son calidades que deben distinguir aos órganos do Estado en xeral, vinculados ao exercicio dos valores democráticos e ao desenvolvemento dos seus pobos. Para acadar estes cometidos cómpre que a Administración avance e prepare moi ben o camiño ao logro dos seus obxectivos, establecendo canles procedementais máis simples e eficaces, garantindo os dereitos dos individuos, aboando na capacitación e profesionalización dos seus funcionarios, modernizando as súas estruturas e sistemas, e promovendo e intensificando o uso das tecnoloxías da información e comunicación por parte dos servizos públicos para controlar o rendemento, así como fomentar a aprendizaxe, mellorar a prestación de servizos, a xestión dos bens públicos e, facilitar o acceso á información, tanto dos funcionarios públicos, como dos cidadáns.

Esa necesidade regulatoria de principios xurídicos, foi unha preocupación permanente dos Estados en reunións internacionais, e manifestada en diversos pronunciamentos. Convén lembrar as metas para o milenio definidas como obxectivos da Organización de Nacións Unidas¹⁷, entre os que destaca, o desenvolvemento económico e social, a democracia, a loita contra a pobreza e contra a fame, entre outros; xa perfilaba a necesidade da existencia dunha Administración Pública eficaz, eficiente, así como sistemas sólidos de xestión dos asuntos públicos, na medida en que a función esencial da Administración xeral e a capacidade das persoas que traballan no sector público en particular, están vinculadas á promoción dos dereitos humanos, á democracia e ao bo goberno¹⁸. Por outra parte, atopamos un paralelismo noutras disposicións internacionais, asumidas polo país, como o Código Iberoamericano de Bo Goberno, producido na VIII Conferencia Iberoamericana de Ministros de Administración Pública e Reforma do Estado, en Montevideo-2006; a Carta Iberoamericana de Calidade na Xestión Pública, formulada na X Conferencia Iberoamericana de Ministros de Administración Pública e Reforma do Estado de San Salvador, o 26 e 27 de xuño de 2008, adoptada no XVIII Cumio Iberoamericano de Xefes de Estado e de Goberno, celebrada no Salvador en outubro de 2008; e a Carta Iberoamericana de Participación Cidadá na Xestión Pública, asumida na XI Conferencia Iberoamericana de Ministros de Administración Pública e Reforma do Estado, en Lisboa-Portugal en 2009.

Regap

ESTUDIOS E NOTAS

3 A Administración pública e a tecnoloxía da información e comunicación (TIC)

Hoxe máis que nunca, atopámonos mergullados dentro da denominada *Sociedade da Información*, que se caracteriza porque os medios de produción de bens e servizos, así como a demanda dos mesmos polas persoas, para satisfacer as súas necesidades, atópanse

17 No Consello Económico e Social da Organización de Nacións Unidas, do 16 de marzo de 2003.

18 RODRÍGUEZ ARANA, J., *Reforma administrativa y nuevas políticas públicas*, Caracas, Editorial Sherwood, 2005, p. 159.

determinados por un recurso esencial, a información¹⁹; a mensaxe viaxa de maneira máis veloz a través de canles ou medios modernos, áxiles e atractivos. Estes medios, baseados en tecnoloxías novidosas de información e comunicación atópanse a disposición de todos os cidadáns de calquera nacionalidade ou estrato social, e xera unha alteración dos intercambios relacionais tradicionais. Disto non escapa a Administración Pública, é máis, debe aproveitarse diso e implementalo nas súas relacións coas persoas.

Desde os informes preparados polo Comité de Expertos en Administracións Públicas, para as Nacións Unidas en New York, do 22 ao 26 de xullo de 2002 e do 7 ao 11 de abril de 2003, recoñécense as novas tecnoloxías como instrumentos básicos para acadar obxectivos de desenvolvemento urxente nos ámbitos gobernamentais, para o desenvolvemento económico, a protección do medio ambiente, a erradicación da pobreza, da saúde e a mellora da sociedade en xeral. As tecnoloxías da información e as comunicacións e o goberno electrónico son concibidas por Nacións Unidas como instrumentos poderosos para acelerar o crecemento e o desenvolvemento sostible de base ampla, reducindo a pobreza²⁰.

Coa utilización das mencionadas ferramentas, o Goberno e a Administración Pública preséntanse máis visibles fronte aos cidadáns, polo que se garante a transparencia e pódese producir un mellor labor de avaliación social ao poder coñecer os resultados e obxectivos acadados nos distintos programas públicos. Fortálécense os mecanismos de rendición de contas e, en definitiva pódese apuntalar a democracia participativa e a liberdade de expresión e comunicación, cun uso axeitado destes novidosos e, ao mesmo tempo, poderosos medios de comunicación.

Na actualidade o goberno electrónico é condición previa do bo goberno, axuda a democratizar as institucións públicas e fomenta unha participación sen precedentes, podendo empregar diferentes mecanismos que nos brinda a rede, entre os que se contan as populares redes sociais (Facebook, Twitter, LinkedIn, Instragram, Google+, por mencionar as máis comúns)²¹, amén de constituir un impulso obvio á eficiencia e eficacia da actuación da Administración Pública desde todo punto de vista; sen esquecer o carácter instrumental do goberno electrónico, xa que os verdadeiros construtores da nova sociedade deben ser os cidadáns, que se presentan nunha dobre configuración, como receptores da prestación de servizos e, por outra parte, como comunidade que pode e debe controlar ao goberno e participar na toma de decisións²².

3.1 O dereito dos cidadáns a relacionarse electronicamente coas administracións públicas

Ao realizar o estudo sobre a relación simbiótica que debe existir entre a *Boa Administración* e o *Goberno Electrónico*, atopámonos co documento denominado “Carta Iberoamericana

19 HERNÁNDEZ-MENDIBLE, V., “El derecho administrativo en la sociedad de la información, (Eds. F. Parra e A. Rodríguez), en *Estudios de Derecho Administrativo, Volumen II*, Caracas, Tribunal Supremo de Justicia, 2001, pp. 23-60, p. 27.

20 RODRÍGUEZ ARANA, J., *Reforma administrativa... op. cit.* p. 174.

21 “...a evolución tecnolóxica permitiu transitar do clásico portal de primeira xeración a un denominado web 2.0, que permite unha re-actualización ou diálogo entre o titular do mesmo e difusor da información e os usuarios, aos que se suman os outros espazos de intercambio de comunicacións e información como Facebook, twitter, —que non sendo per se regulables polos Estados nacionais— si podería ser regulamentada a maneira como poden aproveitalos a Administración Pública...” (Hernández-Mendible, V., “Los procedimientos administrativos... op. cit. p. 145).

22 RODRÍGUEZ ARANA, J., *Reforma administrativa... op. cit.* p. 187.

de Gobierno Electrónico”, aprobada no marco da IX Conferencia Iberoamericana de Ministros de Administración Pública e Reforma do Estado, en Pucón, Chile, durante os días 31 de maio e 1 de xuño de 2007²³, o referido *soft law* insta de maneira firme á implementación da tecnoloxía da información e comunicación na xestión pública das administracións iberoamericanas, independentemente do seu desenvolvemento particular nas respectivas lexislacións locais, o que converte ao instrumento en transcendente para o desenvolvemento dos pobos de Iberoamérica, visto que os participantes renovaron o seu compromiso coa reforma do Estado, o fortalecemento das súas institucións públicas e a modernización dos seus mecanismos de xestión, tendo en conta que a calidade dos organismos públicos e a súa xestión é fundamental para o desenvolvemento, a igualdade de oportunidades e o benestar social.

A referida Carta Iberoamericana inicia co compromiso das nacións participantes en construír a sociedade da información e o coñecemento, desde a perspectiva do cidadán e os seus dereitos. Entendendo por cidadán calquera persoa natural ou xurídica que deba relacionarse cunha Administración Pública e se atope no territorio do país ou posúa o dereito a facelo aínda que estea fóra do devandito país. E entende que as expresións “Gobierno Electrónico” e “Administración Electrónica” son sinónimas, ambas as dúas consideradas como o uso das TIC nos órganos da Administración para mellorar a información e os servizos ofrecidos aos cidadáns, orientar a eficacia e eficiencia da xestión pública e incrementar substantivamente a transparencia do sector público e a participación dos cidadáns.

Establece como principios do goberno electrónico: a igualdade, a legalidade, a conservación, a transparencia e accesibilidade, a proporcionalidade, a responsabilidade, e a adecuación tecnolóxica. Principios que en forma xeral se asimilan a aqueles que se recollen dos ordenamentos xurídicos de todos os Estados. Pero un dos aspectos máis importantes que se debe destacar, é que resalta a consagración dun novo dereito cidadán: *O Dereito a Relacionarse Electronicamente coas Administracións Públicas*, interpretado con carácter de amplitude, en función do alcance ou natureza do trámite e pretensión de que se trate, pasando a constituírse nun dereito instrumental dos cidadáns para viabilizar e lograr outros dereitos.

Previamente podíamos observar que en España se dera un paso adiante coa adopción da Lei 11/2007, de acceso electrónico dos cidadáns aos servizos públicos (BOE 150 de 23/06/2007), posteriormente desenvolvida de forma parcial a través do Real Decreto 1671/2009, que reconece o dereito dos cidadáns a relacionarse coas Administracións Públicas por medios electrónicos e regula os aspectos básicos da utilización das tecnoloxías da información na actividade administrativa, nas relacións entre as Administracións Públicas, así como nas relacións dos cidadáns coas mesmas, coa finalidade de garantir os seus dereitos, un tratamento común ante elas e a validez e eficacia da actividade administrativa en condicións de seguridade xurídica.

Este novo Dereito Cidadán a Relacionarse Electronicamente coas Administracións, non se atopa baleiro, ten un contido propio e particular, que lle xera aos cidadáns a posibilidade de:

1. Dirixir por vía electrónica todo tipo de escritos, recursos, reclamacións e queixas aos Gobernos e ás Administracións Públicas, quedando estes igualmente obrigados a responder ou resolver como se os devanditos escritos, reclamacións e queixas se tivesen realizado por medios tradicionais.

²³ <http://old.clad.org/documentos/declaracións/cartagobelec.pdf> [consultada o 13/01/2014].

2. Realizar por medios electrónicos todo tipo de pagamentos, presentar e liquidar impostos e calquera outra clase de obrigas.
3. Recibir por medios electrónicos notificacións cando tal medio sexa aceptado polo cidadán ou se o cidadán así o solicita.
4. Acceder por medios electrónicos á información administrativa xeral con igual grao de fiabilidade que a que é obxecto de anuncio en diarios ou boletíns oficiais ou a que se publica en anuncios oficiais por calquera medio.
5. Acceder os interesados electronicamente aos expedientes para coñecer o estado en que se atopa a tramitación dos mesmos.
6. Acceder por medios electrónicos a información pública de alto valor agregado que sirva para aumentar a competitividade dos países, o que supón garantir estándares consensuados entre os Estados iberoamericanos respecto ao modo en que esa información debe ser procesada e difundida coa axuda das novas tecnoloxías dispoñibles.
7. Empregar e presentar ante o Goberno ou as administracións públicas as resolucións administrativas en soporte electrónico, así como os documentos administrativos electrónicos nas mesmas condicións que se fosen documentos en papel, así como poder remitilas por medios electrónicos á Administración de que se trate.
8. Evitar a presentación reiterada ante a Administración de documentos que xa obren en poder da mesma ou doutra, especialmente se son electrónicos, o que supón accións de Interoperabilidade e Simplificación Rexistral.

Para garantir o cumprimento efectivo do *dereito dos cidadáns a relacionarse electronicamente coas administracións públicas*, os Estados deben ditar os Instrumentos xurídicos necesarios que permitan regular o funcionamento do Goberno electrónico, para cada unha das súas respectivas realidades, sociais e cidadás, establecendo como mínimo: *i. A identificación dos cidadáns, administracións públicas, funcionarios e axentes destas que empreguen medios electrónicos, así como a autenticidade dos documentos electrónicos en que se contén a vontade ou manifestacións de todos eles; ii. O establecemento e información ao público por medios accesibles para todos os cidadáns dos enderezos electrónicos das administracións públicas con especial incidencia nas sedes electrónicas das mesmas; iii. A regulación e establecemento de rexistros electrónicos aos que os cidadáns poidan dirixir as súas comunicacións electrónicas contendo as súas peticións e pretensións; iv. O réxime dos documentos e arquivos electrónicos; e v. O establecemento dun réxime diferenciado que lle permita seleccionar ao cidadán nun mesmo expediente se desexa empregar medios electrónicos ou físicos ou ordinarios.*

Estas regulacións xurídicas permitiránlle aos cidadáns e ás administracións públicas, nas súas relacións electrónicas, ter seguridade e confianza, tanto no que se refire á identidade da persoa, órgano ou institución que se comunica, como no que se refire á autenticidade e integridade do contido da comunicación, así como, consecuentemente, na imposibilidade de ser repudiada polo emisor.

Así mesmo, permítelle contar con protección de datos persoais, no sentido de poder solicitar a actualización, a rectificación ou a destrución daqueles datos contidos en rexistros electrónicos oficiais ou privados, se fosen erróneos ou afectasen ilexítimamente os seus dereitos. A

tal fin débesele garantir ao cidadán o acceso á información e aos datos que sobre si mesmo ou sobre os seus bens consten en rexistros oficiais ou privados, coas excepcións que xustificadamente se establezan, así como se debe facilitar o coñecemento do uso que se faga dos devanditos datos e a súa finalidade²⁴.

Vemos pois, como as regulacións internacionais de principio, trataron de darlle resposta aos avances científicos e tecnolóxicos, con maior dinamismo que as normas internas dos Estados. Recoñecen e son conscientes que os medios electrónicos, como por exemplo os teléfonos móbiles de cuarta e quinta xeración, as tablets, as computadoras persoais, así como as redes 3.0 ou social media, xeraron unha revolución incuestionable que incidiu na forma de actuar da sociedade, dentro da cal non pode quedar allea a Administración Pública, e as relacións que se tecen arredor dela. Ata hai pouco o balance local incuestionable era que a tecnoloxía desbordara a regulación xurídica, por iso se requiría unha interpretación e aplicación progresiva dos textos legais, na medida do posible, para tratar de adaptar o ordenamento xurídico a esa realidade, que non se pode descoñecer e que debe ser regulada, co respecto ao contido esencial dos dereitos fundamentais.

Por iso se concluía, que o novo Dereito tiña unha tarefa pendente, que era darlle cobertura legal ás institucións xurídicas tradicionais, que foran desbordadas e transformadas polas innovacións tecnolóxicas. Era necesario, por tanto, regular a Administración Pública virtual, a sinatura dixital, o procedemento administrativo electrónico, o enderezo electrónico, o acto administrativo electrónico, a notificación electrónica, o teleproceso, os recursos administrativos electrónicos, é dicir, todas as actuacións administrativas formais e dos interesados que se realizan a través de soporte magnético²⁵. Logo de varios anos e algunhas leis novas en América, a realidade práctica non é moi distinta, xa que os cambios se produciron de forma moi tímida e cun ritmo sumamente lento, que non se corresponde coa dinámica da invención tecnolóxica.

3.2 Normas venezolanas vinculadas ao dereito dos cidadáns a relacionarse electronicamente coas administracións públicas

3.2.1 A formulación constitucional

Partindo da afirmación que a información do cidadán é a premisa fundamental e o núcleo central xustificante do emprego de medios tecnolóxicos na vida do individuo, podemos concluir que o noso texto constitucional consagra unha serie de normas vinculadas definitivamente a esta realidade actual. O artigo 51 consagra o dereito a dirixir peticións e a obter oportuna e axeitada resposta. Os artigos 28 e 143, desenvolven dereitos vinculados á información das persoas, establecen a posibilidade certa de acceder á información e aos datos que sobre si mesma ou sobre os seus bens consten en arquivos ou rexistros, públicos ou privados; igualmente de poder acceder a outros documentos en que teñan interese comunidades ou grupos de persoas; o dereito que teñen os cidadáns a ser informados sobre

24 Tal formulación correspóndese co contido dos dereitos fundamentais consagrados nos artigos 28 e 143 constitucional venezolano, onde se recolle o dereito dos cidadáns a ser informados oportuna e verazmente pola Administración Pública, sobre o estado das actuacións en que estean directamente interesados e a coñecer as resolucións definitivas que se adopten sobre o particular, así como o dereito de acceso aos arquivos e rexistros administrativos.

25 HERNÁNDEZ-MENDIBLE, V., "El derecho administrativo en la sociedad...", *op. cit.* p. 44.

o estado das actuacións en que estean directamente interesados e a coñecer de maneira inmediata as resolucións que se adopten sobre o particular. E por último, o artigo 60 que de maneira expresa se refire ao uso da informática, aínda cando o fai para establecer unha limitación no seu emprego, en función do dereito da persoa á protección da súa honra, a intimidade persoal e familiar, como garantía que debe ofrecer o Estado. Todo isto materializable a través do emprego de medios tecnolóxicos.

3.2.2 As normas xerais da Administración pública venezolana

Pola súa parte, o decreto con rango, valor e forza de lei orgánica da administración pública, citado ut supra, consecuente coa transcendental instrución supranacional antes comentada e co texto constitucional patrio, incorpora no seu esquema regulatorio normas que prevén o emprego de medios electrónicos e informáticos dentro da maraña administrativa, principalmente no que respecta ás relacións que se presenten entre cidadán e órgano; efectivamente nos seus artigos 6 e 9²⁶, observamos unha mostra diso convertendo estas ferramentas nunha garantía para o cidadán que o Estado está no deber de protexer. Destácase o imperativo de incorporar medios telefónicos, electrónicos e informáticos dentro da actuación administrativa, para que as persoas poidan dirixir peticións e solicitudes aos órganos públicos e en fin poidan resolver os seus asuntos de maneira sinxela e transparente.

Igualmente a disposición contida no artigo 11 da citada lei, avanza polo mesmo sentido pero con maior contundencia, ao obrigar aos órganos e entes da Administración pública a *“... empregar as tecnoloxías que desenvolva a ciencia, tales como os medios electrónicos ou informáticos e telemáticos, para a súa organización, funcionamento e relación coas persoas”*. Complementando o anterior mandato co deber de cada órgano e ente da Administración pública de establecer e manter unha páxina en internet, que conterá como mínimo, a información que se considere relevante, os datos correspondentes á súa misión, organización, procedementos, normativa que o regula, servizos que presta, documentos de interese para as persoas, localización das súas dependencias e información de contactos.

3.2.3 As normas para a simplificación de trámites administrativos

O igualmente comentado decreto con rango, valor e forza de lei de simplificación de trámites administrativos, toma os medios electrónicos como elementos necesarios para lograr o obxectivo da regulación, enfocado na simplicidade e a eficiencia na xestión pública, principalmente nas súas relacións cos cidadáns. Por iso atopámonos cunha serie de normas que obrigan a xerar información e contido a través de medios electrónicos para manter informados os cidadáns dos diferentes servizos e asuntos en que poidesen ter interese.

O artigo 8 refírese á obriga que posúen os órganos e entes da Administración pública na difusión dos plans de simplificación dos trámites administrativos que diten e implementen;

26 No marco das garantías que debe ofrecer a Administración pública aos cidadáns, o artigo 6 expresamente sinala que: *“A Administración pública desenvolverá a súa actividade e organizarase de maneira que as persoas poidan: 1. Resolver os seus asuntos, ser auxiliadas na redacción formal de documentos administrativos; e recibir información do seu interese por calquera medio escrito, oral, telefónico, electrónico e informático”* (...) Mentres que o artigo 9, dentro da regulación da garantía do dereito a petición, establece que: *“As funcionarias e funcionarios da Administración Pública teñen a obriga de recibir e atender, sen excepción, as peticións ou solicitudes que lles formulen as persoas, por calquera medio escrito, oral, telefónico, electrónico ou informático; así como de responder oportuna e axeitadamente tales solicitudes...”* (resaltado noso).

o artigo 38, imponlle o deber de ofrecer ás persoas información completa, oportuna e veraz en relación cos trámites que se realicen ante esas institucións, así como de difundir as tarifas vixentes das taxas ou prezos públicos que se deban pagar polos servizos recibidos (artigo 23); e esta difusión e información deberá levarse a cabo a través de calquera medio de comunicación, visual, oral, escrito, incluíndo o informático ou telemático. Así mesmo, cada órgano ou ente da Administración Pública deberá crear un sistema de información centralizada, automatizada, áxil e de fácil acceso que sirva de apoio ao funcionamento dos servizos de atención ao público, dispoñible para este, para o persoal asignado aos mesmos e, en xeral, para calquera funcionario doutros órganos e entes, aos fins de integrar e compartir a información, propiciando a coordinación e cooperación entre eles, de acordo co principio da unidade orgánica; para tal fin, deberán habilitar sistemas de transmisión electrónica de datos co obxecto de que as persoas interesadas envíen ou reciban a información requirida nas súas actuacións fronte á Administración Pública, por unha parte, e pola outra, que os devanditos datos poidan ser compartidos con outros órganos e entes da Administración Pública, de acordo co referido principio (artigos 11 e 45). Sen esquecermos do servizo de información telefónico que deben implementar para atender as distintas consultas que se formulen con relación aos servizos que prestan estes órganos (artigo 51)²⁷.

Por último, e co obxecto de facilitar o pagamento das obrigas das persoas aos órganos e entes da Administración Pública, o Decreto Lei, establece que se deberá incentivar ao máximo a utilización do sistema financeiro, aos fins de que as persoas interesadas poidan depositar o importe das súas obrigas na conta bancaria que a Administración dispoña para tal fin, en calquera sucursal do país, permitindo que o pagamento das referidas obrigas poida realizarse a través de calquera medio, incluíndo as transferencias electrónicas de fondos, aboamento en conta e sistemas de crédito, en cuxo caso, o pagamento entenderase efectuado na data en que se realice a referida transacción (artigos 22 e 23).

3.2.4 En materia de control fiscal e anticorrupción

En materia de transparencia e rendición de contas das autoridades públicas, o decreto con rango, valor e forza de lei contra a corrupción²⁸, achégase un pouco ao emprego de medios electrónicos, cando no seu artigo 9, determina o deber dos órganos e entes do poder público e os entes descentralizados a informar os cidadáns sobre a utilización dos bens e o gasto dos recursos que integran o patrimonio público cuxa administración lles corresponde. O informe a que se fai referencia deberá presentarse a través dun medio impreso, audiovisual, informático ou calquera outro que dispoña o ente ou órgano, de acordo co previsto no ordenamento xurídico vixente, que ao interpretalo coa citada norma da Lei de Administración Pública debemos chegar á conclusión de que o informe de rendición de contas debe ser aloxado na páxina web do órgano ou ente do Estado. Igualmente, no título I do capítulo III da mesma Lei contra a corrupción, regúlase a obriga dos funcionarios públicos de presentar declaración xurada de patrimonio²⁹, e a partir da resolución publicada na Gaceta Oficial

27 Estas disposicións converteranse no antecedente inmediato do decreto con rango valor e forza de lei sobre o acceso e intercambio electrónico de datos, Información e Documentos Entre os Órganos e Entes do Estado (LAIEDIDOEE), que comentaremos máis adiante.

28 *Vid.* Gaceta Oficial núm. 6.155 Extraordinario do 19 de novembro de 2014.

29 O artigo 78 da Lei orgánica da Contraloría Xeral da República e do Sistema Nacional de Control Fiscal (G.O. 6.013, 23/12/2010), outórgalle competencia a este órgano para solicitar presentación de declaracións xuradas de patrimonio a funcionarios públicos, empregados, obreiros, exfuncionarios, contribuíntes ou responsables, ou calquera outra persoa que contrate, negocie ou celebre operacións relacionadas co patrimonio público.

39.205 do 22 de xuño de 2009, a Contraloría Xeral da República estableceu o sistema para a presentación da declaración xurada de patrimonio en formato electrónico dispoñible na páxina web do mencionado órgano de control fiscal.

En materia fiscal e tributaria, desenvolveuse no país toda unha serie de procesos que se executan a través do acceso á plataforma web do Servizo Nacional Integrado de Administración Aduaneira e Tributaria (SENIAT)³⁰, declaración do imposto sobre a renda anual, o rexistro de información fiscal, declaracións de impostos ás sucesións, entre outros³¹.

3.2.5 Os medios electrónicos nas contratacións públicas

A lexislación especial en materia de Contratacións Públicas³², incorpora o uso dos medios electrónicos e o servizo de redes telemáticas, ao lado das formas tradicionais, nos procedementos de selección de contratistas e execución dos contratos que regula esta norma. Por exemplo, o artigo 79 do Decreto Lei de Contratacións Públicas (DLCP), sinala que o chamado ou invitación a participar no concurso aberto, débeo facer o contratante, mediante publicación na súa páxina web oficial³³, e adicionalmente deberá remitir o chamado a participar ao Servizo Nacional de Contratacións para que sexa publicado no sitio web dese órgano³⁴. O Artigo 104 do DLCP, de maneira concreta, contempla a posibilidade de utilización dos medios e dispositivos de tecnoloxías da información e comunicacións³⁵, que garantan a transparencia, honestidade, eficiencia, igualdade, competencia, publicidade, autenticidade, seguridade xurídica e confidencialidade necesaria, conxuntamente coas modalidades de selección de contratistas previstas na Lei (Concurso Aberto, Concurso Pechado e Consulta de Prezos). Non obstante, e aos efectos de garantir o cumprimento dos mencionados principios, o órgano ou ente contratante debe asegurarse de empregar sistemas de seguridade que permitan o acceso dos participantes, o rexistro e almacenamento de documentos en medios electrónicos ou de funcionalidade similar aos procedementos ordinarios, o cual deberá estar claramente previsto no prego de condicións.

30 http://declaraciones.seniat.gob.ve/portal/page/portal/PORTAL_SENIAT [consultada o 29 de setembro de 2014].

31 Exemplos do expresado pódese observar da Providencia Administrativa núm. 0948 polo cal se dispón que as persoas naturais cualificadas como suxeitos pasivos especiais polo SENIAT, deberán presentar electronicamente as súas declaracións definitivas do ISLR, correspondente aos exercicios fiscais iniciados a partir do 31/12/2004. (G.O. núm. 38.319 de data 22/11/2005), e a Providencia Administrativa núm. 0949 polo cal se dispón que os funcionarios públicos e traballadores ao servizo dos órganos e entes públicos Nacionais, Estadais e Municipais que perciban enriquecementos netos gravados coa Tarifa 1 do ISLR, sempre e cando estes fosen superiores a mil Unidades Tributarias (1.000 U.T.), deberán presentar electronicamente as súas declaracións definitivas do ISLR, correspondente aos exercicios fiscais iniciados a partir do 31/12/2004. (G.O. núm. 38.319 de data 22/11/2004).

32 *Vid.* Decreto Con Rango, Valor e Forza de Lei de Contratacións Públicas, publicada na Gaceta Oficial núm. 6.154 Extraordinario do 19 de novembro de 2014.

33 Na actualidade é unha obriga para os órganos públicos contar cos seus sitios oficiais na web, tal e como o indica a Lei de Infogoberno, da seguinte forma: **Artigo 18. Portal de Internet.** “Os órganos e entes do Poder Público e o Poder Popular, no exercicio das súas competencias, deben contar cun portal de internet baixo o seu control e administración. A integridade, veracidade e actualización da información publicada e os servizos públicos que se presten a través dos portais é responsabilidade do titular do portal. A información contida nos portais de internet ten o mesmo carácter oficial que a información impresa que emitan”. Aínda que unha das críticas válidas da doutrina era que: “...a obriga de convocatoria dos procedementos administrativos de selección de contratistas a todas aquelas entidades públicas, malia que moitas delas non contan actualmente con tales ferramentas tecnolóxicas...”; HERNÁNDEZ-MENDIBLE, V., “Los procedimientos administrativos... *op. cit.*”, p. 144.

34 Nese mesmo sentido o Decreto Con rango, Valor e Forza de Lei de Bens Públicos no primeiro aparte do artigo 80, prevé a fórmula da publicación de aviso por medios dixitais dentro do procedemento licitatorio de oferta pública para o alleamento de bens públicos baixo a modalidade de venda ou permuta.

35 O artigo 120 do Regulamento da Lei de Contratacións Públicas, vixente, ratifica que cando para os procedementos de selección dos Contratistas previstos na Lei de Contratacións Públicas se requira o cumprimento de formalidades ou solemnidades, estas poderán realizarse empregando medios electrónicos.

Por non constituir, o formato electrónico, a forma ordinaria de actuación que a comentada normativa prevé, para poder proceder pola vía dos medios electrónicos, o contratante, previa opinión favorable da Comisión de Contratacións, debe establecer no chamado ou Invitación e no Prego de Condicións, a posibilidade de participar por medios electrónicos, para o cal debe especificar os elementos tecnolóxicos, programas e demais requirimentos necesarios para intervir na respectiva modalidade de selección, de acordo coa súa dispoñibilidade e preparación tecnolóxica. Na referida especificación empregaranse elementos e programas³⁶ de uso seguro e masivo, e manterase sempre a neutralidade tecnolóxica, garantindo o rexistro dos participantes que empreguen este medio.

Porén, o uso de tales mecanismos electrónicos é optativo para o participante, xa que nas modalidades de selección de contratistas, nas cales se acordara o emprego de medios electrónicos, debe garantirse que os contratistas poidan participar empregando alternativamente estes medios ou os medios tradicionais previstos na Lei, para evitar excluír a persoas que aínda non teñan acceso a medios electrónicos, polo tema do risco da brecha dixital. En calquera dos casos, a autoridade contratante, tomará como válida a información que primeiro se entregase na oportunidade fixada para iso.

A todo evento, nos casos en que se empreguen os medios electrónicos ou tecnolóxicos en xeral, o órgano ou ente contratante debe garantir a unidade do expediente mediante o establecemento e integración das pezas separadas cando se empreguen medios electrónicos e tradicionais. E cabe destacar que nestes casos deberanse aplicar, ademais do Regulamento da Lei de Contratacións Públicas, as disposicións da Lei de Infogoberno, do Decreto-Lei Sobre Mensaxe de Datos e Sinaturas Electrónicas, así como o Regulamento parcial do Decreto-Lei Sobre Mensaxe de Datos e Sinaturas Electrónicas³⁷.

Finalmente, é competencia do Servizo Nacional de Contratacións Públicas, verificar e avaliar os sistemas que establezan os órganos ou entes contratantes mediante a utilización de Medios Electrónicos para efectuar contratacións electrónicas, de maneira que garantan o cumprimento dos principios sinalados na Lei de Contratacións Públicas e no propio Regulamento³⁸.

Por outra parte, as persoas que desexen participar na presentación de ofertas dentro dos procedementos de selección de contratistas, deben inscribirse no Rexistro Nacional de Contratistas (RNC), constituíndose nun requisito obrigatorio para presentar ofertas en todas as modalidades de contratación que a Lei sinala, a súa cualificación por parte do Rexistro, se o monto estimado de contratación é superior a catro mil Unidades Tributarias³⁹ (4.000 UT) para o subministro de bens e a prestación de servizos, e cinco mil Unidades Tributarias (5.000 UT) para a execución de obras. As persoas inscritas no rexistro están obrigadas a actualizar os seus datos anualmente, baixo pena de quedar suspendidos do mesmo. Porén, non será

36 O citado Regulamento, no Artigo 121, con respecto á utilización de programas, establece: “No caso dos programas que permiten ler, visualizar ou entender os documentos, comunicacións e ofertas dispórase ao menos de tres (3) programas de recoñecida calidade e difusión. O contratista poderá elixir destes o máis conveniente. A tal efecto, garantiráselle a existencia de mecanismos que permitan aos particulares que non dispoñan de acceso a estes medios, o exercicio dos seus dereitos e cumprimento das súas obrigas, empregando medios tradicionais, de forma que se asegure o respecto dos principios de igualdade e competencia”.

37 HERNÁNDEZ-MENDIBLE, V., “El Régimen Jurídico del Procedimiento de Selección y del Expediente Administrativo de Contratación”, *En Ley de Contrataciones Públicas*, Colección Textos Legislativos núm. 44, 3ª Edición, Caracas, Editorial Jurídica Venezolana, 2012, p. 63.

38 Artigo 54.8 do Regulamento da Lei de Contratacións.

39 A unidade tributaria é unha unidade de valor expresada en moeda local que o goberno axusta anualmente por efecto da inflación no país, e que na actualidade equivale a 150,00 Bolívares. O seu axuste prodúcese nos primeiros dous meses do ano.

obligatoria a inscrición no rexistro nacional de contratistas, para as persoas interesadas en participar na modalidade de contratación denominada Concurso Aberto Anunciado Internacionalmente; así como tampouco para os que presten servizos altamente especializados de uso esporádico, pequenos produtores de alimentos ou produtos básicos declarados como de primeira necesidade.

O RNC é unha dependencia administrativa do Servizo Nacional de Contratacións⁴⁰, que ten por obxecto centralizar, organizar e subministrar en forma eficiente, veraz e oportuna, a información necesaria para a cualificación legal, financeira, experiencia técnica e a clasificación por especialidade, para persoas naturais ou xurídicas. A información no rexistro é alimentada pola propia persoa cando se inscribe ou actualiza os seus datos e polos órganos ou entes contratantes, que deben remitir información sobre a actuación ou o desempeño do contratista, ao finalizar a execución do contrato.

O procedemento para inscribirse no RNC comeza co acceso do interesado ao sistema de rexistro nacional de contratistas en liña, a través do seu sitio web⁴¹, co obxecto de subministrar todos os datos xerais, legais, de especialidade e financeiros, seguindo coas instrucións elaboradas polo Servizo Nacional de Contratacións⁴². O sistema xerará un formulario en liña que deberá cubrir, imprimir e posteriormente consignar en calquera Rexistro Auxiliar, conxuntamente coas taxas solicitadas. Pero un dos aspectos máis importantes é que a empresa deberá subministrar un enderezo de correo electrónico certo e válido para que sirva de enlace co servizo de contratacións, xa que é a través dese medio que o organismo se comunicará co interesado⁴³.

O sistema de rexistro nacional de contratistas en liña⁴⁴ serve de consulta permanente para que calquera órgano ou ente contratante, e para calquera Rexistro Auxiliar, que desexen verificar a información subministrada polos participantes nos procedementos de selección de contratistas, na súa coincidencia coa información contida no Rexistro, en función do principio de transparencia. Isto último garda relación co mandato lexislativo sobre os órganos e entes do Estado, para que os seus servizos prestados a través dos portais en internet, garden a debida accesibilidade, a sinxeleza, a confiabilidade, celeridade, en favor dos cidadáns, ademais que deben conter información completa, actual, oportuna e veraz⁴⁵.

Na mesma liña da implementación da telemática na xestión pública, o Servizo Nacional de Contratacións Públicas venezolano, foi ampliando e mellorando a súa plataforma electrónica, para tratar de cumprir cos parámetros ou estándares internacionais vinculados á Administra-

40 Á súa vez, o Servizo Nacional de Contratacións é un órgano desconcentrado, dependente funcional e administrativamente da Comisión Central de Planificación, e é o chamado a exercer a autoridade técnica en materia de contratacións públicas en Venezuela.

41 Consultar o sitio web: <http://rncenlinea.snc.gob.ve/>.

42 O Servizo Nacional de Contratacións ditou a Providencia núm. DG/2012/C-0003, publicada na Gaceta Oficial núm. 39.995 do 28 de agosto de 2012, na cal estableceu os requisitos legais, técnicos e financeiros, que deben presentar as persoas naturais e xurídicas interesadas en inscribirse ou actualizarse por ante o Rexistro Nacional de Contratistas (RNC).

43 Cabe destacar que ao consultar o portal web do servizo nacional de contratacións venezolano, puidemos observar a creación dunha conta twitter (@SNC_INFO) para ampliar a posibilidade de comunicación cos usuarios do sistema. <http://www.snc.gob.ve/noticia/comunicacion-apertura-de-cuenta-twitter>.

44 Na lexislación chilena de contratacións públicas establécese un similar rexistro electrónico oficial de contratistas administrado pola *Dirección de Compras e Contratación Pública* (MORAGA KLENNER, C., *Contratación Administrativa*, Santiago, Editorial Jurídica de Chile, 2009, p. 290).

45 Artigo 19 da Lei de Infogoberno.

ción en liña (*on line Administration*) ou Goberno electrónico (*e-Government*)⁴⁶, no marco da contratación electrónica; nestes momentos conta cun sitio web renovado, que reproduce un sistema electrónico de contratacións públicas, que inclúen os servizos do Rexistro Nacional de Contratista en Liña e o Rexistro Nacional de Compras, co seguinte contido: i. Rexistro Nacional de Contratista en Liña: a. RNC en liña, b. Consulta de certificado electrónico, c. Avaliación de desempeño de contratistas, e d. Consulta pública de contratistas; ii. Rexistro Nacional de Compras: a. Programación electrónica de compras, b. Sumario de contratacións, c. Catálogo de produtos e servizos das Nacións Unidas, d. Catálogo de clasificación de compras, e. Publicación de chamados a participar en concursos abertos⁴⁷.

Adicionalmente, atópase aloxada no sitio web, as instrucións, os manuais e guías para o proceso de dixitalización dos documentos legais, técnicos e financeiros a ser presentados no Rexistro Nacional de Contratistas, polas persoas interesadas, para automatizar os procesos de inscrición e actualización no RNC, estes son: i. O instrutivo de dixitalización, ii. O esquema de dixitalización, iii. Modelo de acta de declaración xurada, e iv. Comprimido estrutura de almacenamento. Ferramentas que lle facilitan os trámites electrónicos nesa instancia, aos cidadáns que o necesiten.

3.3 As Normas Especiais sobre Administración Electrónica

En Venezuela deuse un primeiro paso regulatorio en materia de utilización de medios electrónicos, ao ditarse a *Lei De Mensaxes De Datos E Sinaturas Electrónicas (LMDSE)*, publicada na Gaceta Oficial núm. 37.148 do 28 de febreiro de 2001⁴⁸, sen circunscribir o seu ámbito subxectivo de aplicación exclusivamente aos órganos da Administración Pública, pola contra, ampliado o seu ámbito de aplicación a todas as persoas; constituíndose no seu obxectivo principal outorgar e recoñecer eficacia e, polo tanto, valor xurídico, á Sinatura Electrónica, á Mensaxe de Datos e a toda información intelixible en formato electrónico, independente do seu soporte material, atribuíble a persoas naturais ou xurídicas, públicas ou privadas, así como regular todo o relativo aos provedores de servizos de certificación e certificados electrónicos⁴⁹. Cunha interpretación ampla e progresiva do seu articulado, a partir dese momento, comézase a entender a natureza e o valor probatorio das mensaxes de datos, para ser empregados en procesos xudiciais e procedementos administrativos, como medios de proba atípicos.

Adicionalmente, e dentro do marco da habilitación lexislativa recibida polo Presidente da República no ano 2012, ditouse o Decreto Con Rango, Valor e Forza de Lei Sobre o Acceso e Intercambio Electrónico de Datos, Información e Documentos Entre os Órganos e Entes do Estado (Lei de Interoperabilidade), publicado na Gaceta Oficial núm. 39.945, do 15 de xuño de 2012, norma que ten por obxecto establecer as bases e principios que rexirán o acceso e intercambio electrónico de datos, información e documentos entre os órganos e entes do Estado, co fin de garantir a implementación dun estándar de interoperabilidade, entendida

46 En Venezuela o goberno conta cun sitio web denominado goberno en liña, onde se integran as diferentes páxinas web do Estado e, subministra información pública xeral, <http://gobiernoenlinea.gob.ve/home/homeG.dot>.

47 Véxase o noso traballo, “La contratación pública por medios electrónicos...”, *op. cit.* p. 463.

48 O Regulamento desta Lei publicouse na Gaceta Oficial núm. 38.086, do 14 de decembro de 2004.

49 Artigo 1 da LMDFE. Ver Sentenza Nro. 100, do 3 de febreiro de 2010, SPA-TSX, caso: Isf Alpiz Integradores De Solucións Financeiras, C.A.

como a capacidade dos órganos e entes do Estado de intercambiar por medios electrónicos datos, información e documentos de acceso público⁵⁰.

No referido decreto reconécese o carácter de interese público da interoperabilidade como unha ferramenta que garante o desenvolvemento de servizos públicos integrados, complementarios e transparentes, así como, a simplificación dos trámites administrativos que os órganos e entes da Administración executan en atención aos requirimentos dos cidadáns, en pro da satisfacción das súas necesidades e mellora das relacións destes co Estado. Por iso, a interoperabilidade ten como fin apoiar a función e xestión pública que desenvolven os órganos e entes do Estado, garantindo a cooperación e colaboración requirida para proporcionar servizos e procesos públicos integrados, complementarios e transparentes, sobre a base do principio de unidade orgánica. Nese sentido os órganos e entes do Estado están obrigados a permitir entre si, o acceso, intercambio e reutilización, por medios electrónicos, dos datos de autoría⁵¹, información e documentos de acceso público que posúan⁵².

É, pois, a partir destas disposicións que se regula por primeira vez no plano local e de maneira específica, a obriga do Estado de inserirse no mundo da transmisión interna de datos, información e documentos por medios electrónicos; pero o máis importante aínda, ratifícase, aínda que desde o punto de vista teórico conceptual, sen que se defina unha política de difusión, o dereito dos cidadáns a participar e colaborar na promoción e uso dos servizos informáticos, así como a garantía dos cidadáns a estar informados, de forma oportuna, axeitada e efectiva, sobre os servizos que están obrigados a prestar os órganos do Poder Público. Nesa mesma orde desenvólvese o dereito de petición que teñen todos os cidadáns⁵³, por vía física e electrónica, ante as Oficinas de atención ao Cidadán dos respectivos órganos ou entes do Estado, para dirixir peticións, suxestións, reclamos, queixas ou denuncias vinculadas á prestación de servizos públicos ou pola irregularidade da actuación dos servidores públicos nos termos da Lei, que antes achegara a Lei de Simplificación. E por último, menciona a obriga de crear un rexistro automatizado para levar un control das mencionadas peticións, e así tramitalas debidamente e facerlle o seguimento correspondente, para responder de forma axeitada e oportuna⁵⁴.

Prevese a creación dun ente denominado: *Operador da Interoperabilidade*, adscrito ao Ministerio do Poder Popular con competencia en tecnoloxías de información, encargado do desenvolvemento, operación, mantemento e administración da Plataforma Nacional de Servizos de Información Interoperables, co fin de estandarizar, formalizar, integrar, reutilizar

50 Posteriormente no artigo 30 da Lei de Infogoberno reafírmase a necesidade e obriga da interoperabilidade das tecnoloxías de información, da seguinte forma: “Os procesos soportados nas tecnoloxías de información no Poder Público e o Poder Popular deben ser interoperables, a fin de apoiar a función e xestión pública que estes prestan, garantindo a cooperación e colaboración requirida para proporcionar servizos e procesos públicos integrados, complementarios e transparentes, sobre a base do principio de unidade orgánica”.

51 O propio decreto lei define dato de autoría, como: “Dato emanado dun órgano ou ente do Estado, na súa condición de autoridade competente para emitilo ou rexistralo, que resulta do cumprimento dos procesos administrativos que realiza con ocasión ao exercicio das súas atribucións ou como resultado da tramitación das dilixencias, actuacións ou xestións que realizan as persoas ante eles”.

52 Esta obriga de compartir información que posúen os órganos do Poder Público reitérase no artigo 32 da Lei de Infogoberno.

53 O dereito de petición atopa o seu fundamento constitucional no artigo 51 da Constitución da República Bolivariana de Venezuela, que expresamente sinala: “Toda persoa ten o dereito de representar ou dirixir peticións ante calquera autoridade, funcionario público ou funcionaria pública sobre os asuntos que sexan da competencia destes ou estas, e de obter oportuna e axeitada resposta. Aqueles que violen este dereito serán sancionados ou sancionadas conforme á lei, podendo ser destituídos ou destituídas do cargo respectivo”.

54 Esta normativa estivo precedida polo Decreto Presidencial núm. 3.390, publicado na Gaceta Oficial núm. 38.095 do 28 de decembro de 2004, mediante o cal se dispuxo que a Administración Pública Nacional empregaría prioritariamente Software Libre desenvolvido con Estándares Abertos, nos seus sistemas, proxectos e servizos informáticos.

e compartir, por medios electrónicos, entre os órganos e entes do Estado, os datos, información e documentos que estes posúen conforme ás súas atribucións, de acordo ao principio de unidade orgánica e demais principios aplicables á interoperabilidade.

Mentres que a *Plataforma Nacional de Servizos de Información Interoperables*, está constituída polo conxunto de compoñentes tecnolóxicos, sistemas e servizos, que permite aos órganos e entes do Estado intercambiar datos, información e documentos facendo uso do estándar de interoperabilidade, cuxo proceso está obrigado a garantir, permitindo a cooperación, participación, interconexión e integración dos órganos e entes do Estado sobre unha plataforma común⁵⁵.

No proceso de intercambio de datos e outros, os órganos e entes do Estado deberán facer uso da *certificación electrónica*, a fin de garantir a integridade e autenticidade dos datos, información e documentos que se intercambien electronicamente, xa sexa que o seu orixinal se atope en medio impreso ou electrónico; conforme ás normas técnicas de seguridade da información que dite a autoridade competente na materia.

Cabe destacar que o Capítulo I do Título III da Lei de Interoperabilidade, que se refería á creación e regulación do Comité Nacional de Interoperabilidade, como órgano dependente administrativamente da Vicepresidencia Executiva da República, encargado de establecer e coordinar a aplicación dos principios e políticas para o acceso e intercambio electrónico de datos, información e documentos entre os distintos órganos e entes do Estado, resultou derogado expresamente coa vixencia da Lei de Infogoberno, mediante a cal foi substituído pola Comisión Nacional das Tecnoloxías de Información.

4 A vixencia da Lei de Infogoberno e o seu efecto na Administración pública venezolana

Á fin, fai a súa aparición, a *Lei de Infogoberno*, publicada na Gaceta Oficial núm. 40.274 do 17 de outubro de 2013⁵⁶, sendo o obxecto desta norma establecer os principios, bases e lineamentos que rexen o uso das tecnoloxías da información no Poder Público e no denominado Poder Popular⁵⁷, para mellorar a xestión pública e os servizos que se prestan ás persoas, impulsando a transparencia do sector público. Nese sentido, a participación dos cidadáns e o exercicio pleno do dereito de soberanía, así como promover o desenvolvemento das tecnoloxías de información libres no Estado, garantindo a independencia tecnolóxica e a apropiación social do coñecemento. Este novidoso termo (*infogoberno*) resulta equivalente a Administración electrónica ou Goberno electrónico, empregados noutras lexislacións comparadas.

A través deste texto normativo, o Estado asumiu o compromiso definitivo de avanzar decididamente pola autoestrada da información e comunicación, na xestión pública en xeral, non

55 Ver artigo 33 da Lei de Infogoberno.

56 Esta Lei derroga expresamente o Capítulo I do Título III da *Lei de Interoperabilidade* e o Decreto de Software Libre.

57 Na Gaceta Oficial núm. 6.011 extraordinario do 21 de decembro de 2010, foi publicada a Lei Orgánica do Poder Popular (LOPP), cuxo obxecto é desenvolver e consolidar o Poder Popular, xerando condicións obxectivas a través dos diversos medios de participación e organización dos cidadáns en colectivo, establecidos na Constitución da República, na lei e os que xurdan da iniciativa popular, para que os cidadáns exerzan o pleno dereito á soberanía, á democracia participativa, protagónica e corresponsable, así como á Constitución de formas de autogoberno comunitarias e comunais, para o exercicio directo do poder por parte dos cidadáns.

so como a mera automatización das súas actividades, senón para reflectir a concepción do “Goberno Electrónico”, co propósito de que a actividade interna da Administración se realice electronicamente e tamén na súa relación cos cidadáns⁵⁸, aínda que para iso se require unha reforma integral da estrutura do estado.

Ademais a norma declara de *interese público e estratéxico* as tecnoloxías da información e comunicación, en especial as tecnoloxías de información libres⁵⁹, como instrumento para garantir a efectividade, transparencia, eficacia e eficiencia da xestión pública; así como para asegurar a participación da cidadanía nos asuntos públicos, o empoderamento do Poder Popular e, contribuir corresponsablemente na consolidación da seguridade, defensa e soberanía nacional. Adicionalmente declara obrigatoria a utilización das tecnoloxías da información por parte dos órganos do Poder Público no exercicio das súas respectivas competencias, tanto na súa xestión interna, como nas súas relacións coas persoas e comunidades⁶⁰. Igualmente, reitera os principios que deben imperar na implementación dos medios tecnolóxicos na xestión da Administración Pública, coas súas pequenas particularidades, destacando o principio de igualdade e o principio de legalidade, o principio de conservación documental, o principio de transparencia e o principio de accesibilidade, o principio de participación e de contraloría social, o principio de proporcionalidade e o principio de seguridade, e os principios de coordinación e de colaboración. Por iso, máis alá da retórica lexislativa, parecera que existe unha vontade decidida e declarada do goberno de deixarse levar pola sociedade da información e a comunicación, no desenvolvemento da xestión pública de maneira firme.

Unha das bondades da Lei, é que ratifica o Dereito dos cidadáns a relacionarse electronicamente coas Administracións Públicas, que comentamos ao revisar a Carta Iberoamericana de Goberno Electrónico, con pequenos agregados no seu contido e que gardan relación co modelo de participación cidadá que deseñou o goberno venezolano, estes son: a. Dispoñer de mecanismos que permitan o exercicio da contraloría social facendo uso das tecnoloxías de información, e b. Empregar as tecnoloxías de información libres como medio de participación e organización do Poder Popular.

4.1 Contido do Dereito dos cidadáns a relacionarse electronicamente coas Administracións públicas segundo a Lei de Infogoberno

Este Dereito instrumental ao emprego das tecnoloxías de información nas relacións dos cidadáns coa Administración, sopórtase sobre o principio de igualdade, xa que aínda cando é obrigatorio para as Administracións avanzar pola autoestrada da información, implementando elementos tecnolóxicos, fronte ao cidadán, ese uso da tecnoloxía non debe constituirse en restritivo ou discriminatorio para as persoas, que sempre terán a garantía de poder acceder

58 GARCIA MACHO, R., 194 “Procedimiento administrativo y sociedad de la información y del conocimiento”, NaAVV (Edt. J. Barnes), na *Transformación del derecho administrativo*, Sevilla, Editorial Derecho Global, 2008, p. 194.

59 Nesta corrente inscribese a democratización da información, co denominado Software Libre ou Software de fonte aberta, que consiste en permitir o acceso libre a toda a información existente sobre o software da rede de redes. A libre circulación dos coñecementos técnicos e a cooperación son as súas premisas básicas. A distribución libre dos códigos fonte permite a calquera persoa modificalos e perfeccionalos, e devolvelos á rede nunha espiral ascendente de innovación tecnolóxica. (COLINA, C., *El Lenguaje de la Red. Hipertexto y postmodernidad*, Caracas, Ediciones Universidad Católica Andrés Biso, 2002, p. 110).

60 Vid. Artigo 6. Obligatoriedad del uso de las tecnologías de información. “O Poder Público, no exercicio das súas competencias, debe empregar as tecnoloxías de información na súa xestión interna, nas relacións que manteñan entre os órganos e entes do Estado que o conforman, nas súas relacións coas persoas e co Poder Popular, de conformidade con esta Lei e demais normativa aplicable”.

á prestación dos servizos públicos ou calquera outra actuación dos órganos que exercen o Poder Público, por calquera medio existente, sexa físico, tradicional ou electrónico.

Porén, é deber do Estado garantir a todas as persoas, a través do sistema educativo os medios para a formación, socialización, difusión, innovación, investigación e comunicación en materia de tecnoloxías de información libres, segundo os lineamentos dos órganos reitores nas materias. Resulta conveniente precisar que a Lei determina que, no deseño e desenvolvemento dos sistemas, programas, equipos e servizos baseados en tecnoloxías de información, débese prever as consideracións de accesibilidade e usabilidade⁶¹ necesarias para que estes poidan ser empregados de forma universal por aquelas persoas que, por razóns de discapacidade, idade, ou calquera outra condición de vulnerabilidade, requiran de diferentes tipos de soportes ou canles de información.

En consecuencia, débeseles garantir ás persoas, en igualdade de condicións, o acceso e a apropiación social do coñecemento asociado⁶² ás tecnoloxías de información, en forma corresponsable entre o Poder Público e o Poder Popular. É por iso que os servizos prestados polo Poder Público e o Poder Popular a través dos portais de internet⁶³ deben ser accesibles, sinxelos, expeditos, confiables, pertinentes e auditables, e deben conter información completa, actual, oportuna e veraz, de conformidade coa lei. Así mesmo están obrigados a garantir nos seus respectivos portais de internet o exercicio do dereito das persoas a participar, colaborar e promover o uso das tecnoloxías de información libres, creación de novos servizos electrónicos ou melloramento dos xa existentes.

Cabe destacar que a información que conste nos arquivos e rexistros no Poder Público e no Poder Popular é de carácter público, agás que se trate de información sobre a honra, vida privada, intimidade, propia imaxe, confidencialidade e reputación das persoas, a seguridade e defensa da Nación, de conformidade co establecido na Constitución da República, a lei que regule a materia sobre protección de datos persoais. O uso das tecnoloxías de información polo Poder Público e o Poder Popular comprende a protección da honra, vida privada, intimidade, propia imaxe, confidencialidade e reputación das persoas; en consecuencia, está suxeito a limitacións. En consecuencia, os órganos e entes que exercen o Poder Público e as organizacións do Poder Popular, teñen a obriga de protexer a información que obteñen por intermedio dos servizos que prestan a través das tecnoloxías de información e a que repouse nos seus arquivos ou rexistros electrónicos.

Por outra parte, os órganos e entes que exercen o Poder Público e o Poder Popular, a través das tecnoloxías da información e comunicación, están obrigados a notificar ás persoas:

1. Que a información será recollida de forma automatizada;

61 *A propia lei define Usabilidade, como “os atributos que deben ter os sistemas de información para que sexan comprendidos, aprendidos e usados con facilidade polos seus usuarios ou usuarias”.*

62 *Artigo 17. Formación. “O Poder Público debe proporcionar a formación en materia de tecnoloxías de información libres dos seus respectivos colectivos laborais, para que interactúen cos sistemas e aplicacións, desempeñando eficientemente os seus labores e funcións na xestión pública. Así mesmo debe facilitar a formación das persoas, a fin de garantir a apropiación social do coñecemento”.*

63 *É obrigatorio para os actores involucrados nesta norma contar cunha páxina web, como o sinala de maneira expresa o Artigo 18. “Os órganos e entes do Poder Público e o Poder Popular, no exercicio das súas competencias, deben contar cun portal de internet baixo o seu control e administración. A integridade, veracidade e actualización da información publicada e os servizos públicos que se presten a través dos portais é responsabilidade do titular do portal. A información contida nos portais de internet ten o mesmo carácter oficial que a información impresa que emitan”.*

2. O seu propósito, uso e con quen será compartida;
3. As opcións que teñen para exercer o seu dereito de acceso, ratificación, supresión e oposición ao uso da referida información e;
4. As medidas de seguridade empregadas para protexer a devandita información, o rexistro e arquivo, nas bases de datos dos organismos respectivos.

No que respecta aos datos persoais vinculados a nenos e adolescentes, en fin menores de idade, a norma prevé que, previa solicitude da persoa lexitimada, o Poder Público e o Poder Popular, a través das tecnoloxías de información, poden recompilar datos de nenos e adolescentes en relación aos seus dereitos e garantías consagrados na Constitución da República e a normativa correspondente. O receptor dos datos debe darlle prioridade, indicar os dereitos que o asisten e a normativa aplicable para levar a cabo o trámite solicitado en beneficio do neno ou adolescente. Unha vez que se obteña a devandita información empregarase unicamente aos fins o trámite. A información non pode ser divulgada, cedida, traspasada, nin compartida con ningunha persoa natural ou xurídica, sen o previo consentimento do seu representante legal, agás cando o menor de idade sexa emancipado, na investigación de feitos punibles, por unha orde xudicial, ou cando así o determine a lei. O consentimento expreso que se dese sobre a información do neno, nena ou adolescente sempre pode ser revogado.

Nas actuacións electrónicas que realicen os órganos que exercen o Poder Público e o Poder Popular, débese garantir a integridade, confidencialidade, autenticidade e dispoñibilidade da información, documentos e comunicacións electrónicas; polo cal estes instrumentos e actuacións electrónicas deberán ser conservados. A tal fin débese contar con repositorios dixitais nos que se almacene a información que manexen, así como os documentos que conformen o expediente electrónico, a fin de que sexan accesibles, conservados ou arquivados.

Os arquivos e documentos electrónicos que emitan os órganos e entes que exercen o Poder Público e o Poder Popular, que conteñan certificacións e sinaturas electrónicas teñen a mesma validez xurídica e eficacia probatoria que os arquivos e documentos que consten en físico. Cando a Lei esixa que un documento debe ser presentado en formato impreso e se atope en formato electrónico, tal requisito queda satisfeito cando este se presente en formato impreso e conteña un código unívoco que o identifique e permita a súa recuperación no repositorio dixital institucional correspondente. Tal situación establécese co obxecto de ter seguridade xurídica en todos os casos.

Por último, resulta unha obriga dos órganos e entes que exercen o Poder Público garantir a integridade, confidencialidade, autenticidade e dispoñibilidade da información, a través do uso de certificados e sinaturas electrónicas emitidas dentro da cadea de confianza de certificación electrónica do Estado venezolano, de conformidade co ordenamento xurídico venezolano e a Lei de Mensaxe de datos e Sinaturas Electrónicas.

A título de resumo reafírmase o dereito das persoas a relacionarse electronicamente coas administracións públicas, e especificamente o dereito a:

1. Dirixir peticións de calquera tipo facendo uso das tecnoloxías de información, quedando o Poder Público e o Poder Popular obrigados a responder e resolver as mesmas de igual

forma que se se tivesen realizado polos medios tradicionais, nos termos establecidos na Constitución da República e a Lei.

2. Realizar pagamentos, presentar e liquidar impostos, cumprir coas obrigas pecuniarias e calquera outra clase de obriga desta natureza, facendo uso das tecnoloxías de información.
3. Recibir notificacións por medios electrónicos nos termos e condicións establecidos na lei que rexe a materia de mensaxes de datos e as normas especiais que a regulan.
4. Acceder á información pública a través de medios electrónicos, con igual grao de confiabilidade e seguridade que a proporcionada polos medios tradicionais. O uso das tecnoloxías de información no Poder Público e o Poder Popular garante o acceso da información pública ás persoas, facilitando ao máximo a publicidade das súas actuacións como requisito esencial do Estado democrático e Social de Dereito e de Xustiza, agás aquela información clasificada como confidencial ou secreta, de conformidade coa lei que regule o acceso á información pública e outras normativas aplicables.
5. Acceder electronicamente aos expedientes que se tramiten no estado en que estes se encontren, así como coñecer e presentar os documentos electrónicos emanados dos órganos e entes do Poder Público e o Poder Popular, facendo uso das tecnoloxías de información.
6. Empregar e presentar ante o Poder Público e demais persoas naturais e xurídicas, os documentos electrónicos emitidos por este, nas mesmas condicións que os producidos por calquera outro medio, de conformidade coa presente Lei e a normativa aplicable.
7. Obter copias dos documentos electrónicos que formen parte de procedementos nos que se teña a condición de interesado ou interesada.
8. Dispoñer de mecanismos que permitan o exercicio da contraloría social facendo uso das tecnoloxías de información.
9. Empregar as tecnoloxías de información libres como medio de participación e organización do Poder Popular.
10. O Poder Público e o Poder Popular non poden esixirlle ás persoas, a consignación de documentos en formato físico que conteñan datos ou información que se intercambien electronicamente, de conformidade coa lei.

5 Consideracións finais

A Administración Pública foi concibida para servir ao ser humano, mentres que a evolución da humanidade determinou que ese servizo público debe reunir unhas condicións especiais a favor das persoas. Débese contar cuns postulados de principio para mellorar a calidade de vida dos cidadáns, por iso ese servizo debe ser prestado de maneira eficiente, universal, incluínte, o que supón inmediatamente elevados estándares de calidade, para chegar a pensar na noción de boa administración. Ademais da teoría xeral da administración pública e os seus principios, na actualidade, para acadar eses elevados niveis de calidade e eficiencia,

regap

ESTUDIOS E NOTAS

débase contar co emprego dos medios electrónicos propios da sociedade da información na que nos atopamos todos os seres humanos, sen distinción de nacionalidade, sexo nin condición social. A internet ou a rede foi unha das grandes invencións da humanidade, a partir dela, e a través da implementación dos portais, páxinas web, dispositivos móbiles, redes sociais, repositorios dixitais e outros elementos tecnolóxicos, pódese cumprir con máis facilidade coas tarefas públicas.

A tecnoloxía prodúcese, actualízase e reinvéntase con maior rapidez que as normas e leis, pero débese realizar un esforzo de actualización xurídica e de interpretación humana importante, para non ser desbordado pola tecnoloxía; xa que o dereito sempre debe tratar de xerar respostas a estes fenómenos, en función do benestar dos cidadáns.

Avaliamos de maneira positiva a iniciativa de regulación que se está a producir na rexión, pero as devanditas regulacións normativas deben ir acompañadas da implementación de políticas de Estado que as complementen, investimento en infraestrutura, ampliación de plataformas informáticas, proceso educativo interno e externo dirixido ás comunidades, para que o éxito estea garantido a curto prazo.

Sen dúbida que normas como as contidas na Lei de Infogoberno van mudar a interpretación do funcionamento xeral da Administración Pública, e a visión que posúen os cidadáns con respecto á función de servizo dos órganos ou entes do Estado e, os dereitos que posúen fronte ao exercicio do Poder. Vai resultar decisiva a influencia que exercerá a Lei de Infogoberno na sistematización electrónica da Administración Pública en xeral, que avanzou de maneira importante nese camiño do uso das tecnoloxías da información e comunicacións, ao reforzar o dereito de todos a empregar os mecanismos electrónicos para interactuar cos órganos que exercen o Poder Público. Estase producindo no mundo unha verdadeira revolución silenciosa a propósito da invasión da sociedade da información, está cambiando o vocabulario, novos termos incorpóranse na lingua de moitas rexións e nestes escenarios tecnolóxicos muda en consecuencia o comportamento do ser humano, e fronte a isto a Administración debe estar preparada.

Débese recoñecer que a maioría dos órganos da Administración Pública no país, xa adiantaron a creación dos seus respectivos portais web, onde aloxan gran parte da información de interese para o cidadán e, prevense tímidos avances de participación, pero é indubidable que se require a mellora constante desas sedes virtuais, o apoio e instrución do axente público cara o cidadán, e a toma de conciencia dese cidadán sobre a forza da ferramenta que a tecnoloxía e a Lei lle pon á súa disposición e, en fin, para que esixa con madurez, máis e mellor democrática.

O desenvolvemento e a consolidación do Goberno Electrónico en Iberoamérica pasa porque os Estados establezan, ademais de leis como as comentadas, políticas, estratexias e programas de inclusión dixital, para combater a info-exclusión, reducindo a brecha dixital e eliminando as barreiras existentes para o acceso aos servizos electrónicos, e que poidan, en definitiva, ser aproveitadas as ferramentas que hoxe se brindan á colectividade. Como o indica, HERNÁNDEZ MENDIBLE:

“... a Administración electrónica non se impón mediante norma legal ou regulamentaria, senón que require a construción dun novo modelo organizacional cuxo rostro será o portal electrónico, que constitúe o sitio web oficial da devandita Administración e

que require para o seu funcionamento, o establecemento das redes de comunicacións electrónicas, a implementación de hardware e software de doado acceso, a compatibilidade e interoperatividade con calquera plataforma tecnolóxica, a capacitación do persoal que debe empregar os equipos e brindar o soporte técnico, así como a información que requiran os usuarios para a utilización efectiva do mesmo”⁶⁴.

6 Bibliografía

Fontes impresas

BREWER-CARÍAS, Allan R., *Principios del procedimiento administrativo en América Latina*, Bogotá, Legis, 2003.

CANÓNICO SARABIA, Alejandro, “La contratación pública por medios electrónicos”, (Coord. A. Canónico Sarabia) en *Temas Relevantes Sobre Los Contratos, Servicios y Bienes Públicos*, Caracas, Editorial Jurídica Venezolana e CAJO, 2014.

COLINA, Carlos, *El Lenguaje de la Red. Hipertexto y postmodernidad*, Caracas, Ediciones de la Universidad Católica Andrés Biso, 2002.

GARCÍA DE ENTERRÍA, Eduardo e FERMÁNDEZ, Tomás, *Curso de Derecho Administrativo*, Tomo I, Buenos Aires, La Ley, 2006.

GARCÍA MACHO, Ricardo, “Procedimiento administrativo y sociedad de la información y del conocimiento”, AAVV (Edt. J. Barnes) en *la transformación del derecho administrativo*, Sevilla, Editorial Derecho Global, 2008. pp. 183-229.

HERNÁNDEZ, José Ignacio, *Introducción al concepto constitucional de Administración Pública en Venezuela*, Caracas, Editorial Jurídica Venezolana, 2011.

HERNÁNDEZ-MENDIBLE, Víctor, “El derecho administrativo en la sociedad de la información”, (Eds. F. Parra e A. Rodríguez), en *Estudios de Derecho Administrativo*, Volume II, Caracas, Tribunal Supremo de Justicia, 2001.

“Los procedimientos administrativos en Venezuela”, (Coord. A. Canónico Sarabia), en *Visión Actual de los Procedimientos Administrativos*, Caracas, Editorial Jurídica Venezolana e CAJO, 2011.

“El Régimen Jurídico del Procedimiento de Selección y del Expediente Administrativo de Contratación”, *En Ley de Contrataciones Públicas*, Colección Textos Legislativos núm. 44, Caracas, Editorial Jurídica Venezolana, 3ª Edición, 2012.

IVANEGA, Miriam M., “Reflexiones Acerca de la Transparencia Gubernamental”, (Coord. V. Hernández-Mendible) *En Desafíos del Derecho Administrativo Contemporáneo*, Conmemoración Internacional del Centenario de la Cátedra de Derecho Administrativo en Venezuela, Tomo I, Caracas, Ediciones Paredes, 2009.

64 HERNÁNDEZ-MENDIBLE, V., *Los procedimientos administrativos... op. cit.*, p.143.

JINESTA LOBO, Ernesto, "Administraciones Públicas Electrónicas: Retos y Desafíos para su Regulación en Iberoamérica", (Coord. V. Hernández-Mendible) *En Desafíos del Derecho Administrativo Contemporáneo*, Conmemoración Internacional del Centenario de la Cátedra de Derecho Administrativo en Venezuela, Tomo I, Caracas, Ediciones Paredes, 2009.

MORAGA KLENNER, Claudio, *Contratación Administrativa*, Santiago de Chile, Editorial Jurídica de Chile, 2009.

RODRÍGUEZ-ARANA, Jaime, *Reforma administrativa y nuevas políticas públicas*, Caracas, Editorial Sherwood, 2005.

RODRÍGUEZ GARCÍA, Armando, "Reflexiones sobre el Procedimiento Administrativo y la Simplificación de Trámites en Venezuela", (Coord. A. Canónico Sarabia), en *Visión Actual de los Procedimientos Administrativos*, Caracas, Editorial Jurídica Venezolana e CAJO, 2011.

Fontes electrónicas

ROMERO PÉREZ, Jorge E., *Contratación Administrativa Electrónica en América Latina*, en *Revista de Ciencias Jurídicas* núm. 121, 2010, <http://revistas.ucr.ac.cr/index.php/juridicas/article/view/9787/9233> [consultada o 22 de xullo de 2014].

<http://old.clad.org/reunións-internacionais/eventos-realizados/iv-conferencia-iberoamericana-de-ministros-de> [consultada o 20 de febreiro de 2014].

<http://old.clad.org/documentos/declaracións/cartaibero.pdf/view> [consultada o 28 de setembro de 2014].

<http://old.clad.org/documentos/declaracións/cartagobelec.pdf> [consultada o 13 de xaneiro de 2014].

<http://www.snc.gob.ve/noticia/comunicado-apertura-de-cuenta-twitter> [consultada o 25 de maio de 2014].

<http://rncenlinea.snc.gob.ve/> [consultada o 25 de maio de 2014].